

Şehirlerin Rekabetinde Sosyal Sermayenin Önemi Üzerine Bir Araştırma*

Abdullah Zübeyr AKMAN¹, Mustafa Atilla ARICIOĞLU²

¹Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümü Doktora Öğrencisi, azakman42@gmail.com

²Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümü, maaricioglu@gmail.com

ÖZ

Rekabet kavramı, günümüzün işletme dünyası için oldukça hayati bir konudur. Rekabet etme, artık şirketleri ilgilendirdiği kadar şehirleri ve ülkeleri de ilgilendirmektedir. Şehirlerin rekabet etmesi, geçmişte olduğu gibi günümüzde de yadsınmaz bir olgu haline gelmiştir. Sosyal sermaye kavramı ise, önemini anlaşılmaya başlamasıyla birlikte, son yıllarda tüm dünyada ve Türkiye’de gözde bir kavram haline gelmeye başlamıştır. Bu kavram sosyolojiden işletmeye kadar birçok disiplini bünyesinde barındırmaktadır. Bu çalışmada şehirlerin rekabet etmesi sürecinde sosyal sermayenin bir rolünün olup olmadığı ele alınmıştır. Bu çerçevede ikincil veri kullanılarak Türkiye genelinde seçilen 20 ilin rekabet etme sürecinde sahip oldukları sosyal sermaye güçlerine bakılmıştır. Bu doğrultuda 20 ile ait bir endeks çalışması ve yoğunlaşma tablosu hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet, Şehir Rekabeti, Sosyal Sermaye

A Research on The Importance of Social Capital in The Competition of Cities

ABSTRACT

The concept of competition is a vital issue for today's business world. Competition concerns cities and countries as much as it concerns companies. The competition of cities has become an undeniable phenomenon. The concept of social capital has become a popular concept in the world and in our country in recent years, as the importance of the concept has begun to be understood. This concept includes many disciplines structure from sociology to business. In this study, whether social capital has a role in the process of competing cities is discussed. In this context, they analyzed the power of social capital in the process they have chosen to compete in 20 cities across Turkey using secondary data. In this respect, an index study and concentration table for 20 cities was prepared.

Keywords: Competition, City Competition, Social Capital

*Bu çalışma Yüksek Lisans Tez çalışmasından hazırlanmıştır.

1. Giriş

Şehirlerin varlığı, tarihsel süreç için ekonomilerin, medeniyetlerin ve kültürlerin varlığı ile eş anlamlı anılmaktadır. Özellikle devlet-şehir ikileminde şehirlerin devletlerin varlığını bile belirleyen bir role sahip olduğu önemli bir tez olarak ele alınmaktadır. Ortaçağ analizleri ile başlayan şehir önememesi aslında 12-13. yüzyıllara kadar taşınabilir. Nitekim dünya coğrafyası üzerinde nüfus dağılımı ve demografik yapılanmada şehirler belirleyici rol oynarken, birbirleri ile bağlantı ve rekabet noktası olarak da tanımlanmaktadır (Pirenne, 2016:23-34).

Mekan ve bağlam olarak şehir, düne ait önem ve özelliklerini yarına taşıma konusunda giderek gelişen bir tartışma alanı olarak ele alınmaktadır. 21 yüzyılda megaşehirlerin varlığı, sanayi ve ticaret alanlarında şehir odaklı yapıların bölgesel alanları belirlemesi, şehirlerin sahip oldukları coğrafi avantajlarını taşıma ve tedarik sürecinde kullanıyor olmaları, uluslararası etkileşimde şehirlerin birer bağlantı noktası olarak kullanılması gibi birçok husus geçmiş yüzyılların birikimi olduğu kadar gelecek zamanın belirleyici özelliklerini de içerisinde barındırmaktadır.

Ekonominin ve toplumsal analizlerin konusu olan şehirler bu bağlamda avantaj sağlamak, rekabette üstünlük kurabilmek ve bölgesel kalkınmada ölçek oluşturmak adına giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Ancak bu önem için geliştirilen kriterler ise yapısal bir bakış açısı ile değerlendirildiğinde giderek artmakta ve yenilenmektedir.

Soğuk savaş ve hemen sonrasında ortaya çıkan lojistik farklılaşmalardan yatırım alanları için geliştirilen yeni çekici unsurlara kadar birçok başlık şehirlerin ölçülmesinde, kıyaslanmasında ve anlaşılmasında karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda özellikle yaşanabilirlik ve yatırım için fiziki, ekonomik koşulların ötesinde beşeri unsurların belirleyici hale gelmesi, bağlantı kavramının akışkanlığını anlamak için yeniden keşfedilmesi ve güvenin eskisinden daha değerli bir biçimde rol oynaması şehirlerin cazibe alanı olmasında dikkat çekici olmaktadır. Bu da rekabet üstünlük biçimlerinin yeniden ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Bir diğer ifade ile şehrin sosyal sermayesi, yatırımcılar açısından şehrin/bölgenin tercih edilmesine böylelikle rekabet üstünlüğü sağlanmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı da şehir rekabetinde sosyal sermayenin yeri ve rekabet için ortaya konulan diğer bileşenlere göre etkisinin ne olduğunun anlaşılmasıdır. Bu amaçla seçilen 20 il için bir endeks çalışması yapılmıştır. Böylece sosyal sermayenin şehirlerin rekabetinde ve yatırım çekmesindeki rol incelenmiştir.

2. Rekabet Süreci ve Sosyal Sermaye Bağlamında Şehirlerin Rekabet Etmesi

Bilinirliği ve kullanım sıklığının özellikle son 30 yılda arttığı görülen sosyal sermaye kavramı bilinirliğinin yanı sıra tartışılan bir temel başlık haline dönüşmektedir. Nitekim sosyal sermaye kavramı, 1981’den önce anahtar kelime olarak toplam da 20 kez, 1991-1995 yılları arasında toplamda

109 kez, 1999 yılının başında 1003 kez kullanılmış olup (Çalışkan, 2010:6) 2019 için güncel bir sorgulamada 16.300.000 gibi oldukça yüksek bir rakama ulaşmıştır.

Kavramsal çerçevede kullanılan birçok bildik kavramın tarihsel süreçteki yerini oldukça önceden almış olmasına rağmen, sosyal sermaye kavramının günümüzdeki biçimde kullanılması ve kavramsallaşmasında Putnam Jakobs'ı ve Coleman'ı, Coleman ise literatüre kavramı ilk sokan kişi olarak 1977 yılındaki çalışmasında Loury'yi işaret eder. Bu referanslar Banfield'e kadar hatta Tocquevelli'e kadar götürülmektedir (Harris ve de Renzio, 2010:10-17). Ancak kavramın giderek yaygınlaşması 1990'lı yılların başına denk gelmektedir. Yapılan çalışmaların ilgili olduğu alanlara bakıldığında ise iktisat, işletme, şehir planlama, siyaset, sosyoloji üzerine çalışanlar kavramın anlaşılmasına, çok yönlü araştırmaya ve elde ettikleri üzerinden tartışmaya devam etmektedirler.

Geniş bir bağlam üzerinden okunmaya çalışıldığında, yaklaşım farklılıkları ya da sonuç-beklenti ilişkisine dair yeni önerilerin sunulması, sosyal sermayeyi zengin bir kapsama kavuşturmuştur. Putnam sosyal sermayeyi grup veya topluluklar üzerinde okurken, Coleman'ın birey üzerinden sosyal sermayeyi kavramsallaştırmıştır. Bourdieu'nin sınıfların ayrımcılığı ve ötekilerin yaratılması üzerine açıklamasına karşın Lin çatı bir kavram olarak sosyal sermayeyi ele almış ve bu üç kuramcıda yola çıkarak yeni bir anlamlandırma üzerinde çalışmıştır. Diğer taraftan Fukuyama için sosyal sermaye aslında güvenden başka bir şey değildir. Bunların yanı sıra yapılan katkılarda sosyal sermayenin türleri, ilişki biçimleri ve anlamlandırmak için hangi aktör/ağ biçimlerinin hangi mecralarda yer aldığı üzerine tartışmalar yapılmıştır/yapılmaktadır (Fukuyama, 2001:9-11).

Çok yönlü tartışmaların odağı olan ve yeni çıkarımlar için verimli bir alan olarak görülen sosyal sermayenin en temel ve anlaşılır biçimdeki savı aslında; "ilişkiler önemlidir" ifadesidir. Bir diğer ifade ile bilginin varlığı kadar bu bilginin hangi ilişkileri sağladığı ve bilginin hangi ilişki ağı üzerinden hangi sonuçları oluşturduğudur. İlişkilerin gücü ve önemi insanların hayatında oldukça önemlidir. Çünkü insanlar, sahip oldukları ilişkiler sayesinde hayatlarını kolaylaştırabilirler (Field, 2008:1). Nitekim ekonomik kalkınma bağlamında ele alındığında sosyal sermaye kurum içi verimlilik ve teknoloji kullanımındaki etkinlikte, bölgesel kalkınma politikalarının düzenlenmesi ve etkinleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda ekonomik büyüme/kalkınmanın hızlanması ve ekonomik performansın etkili hale getirilmesinde sosyal sermayenin etkisi, ampirik ve ekonometri temelli çalışmaların açık sonuçları, ilişkinin varlığını göstermektedir. Bunun gerçekleşmesinde firmaların ve kamunun olduğu kadar sivil ağların sivil toplumda oynadığı rol bir sözleşme paydaşı kadar etkili görülmüştür. Putnam tarafından yürütülen çalışmalarda sosyal sermayenin kalkınmaya olan etkisinin ne olduğu ve ekonomik performanslar bağlamında bunun nasıl değerlendirilmesi gerektiği, sosyal örgütlere sağlanacak katılımın yüksek olduğu bölgelerde daha etkin katılım modelinin olduğu ortaya konulmaktadır (Woolcock, 1998; Inglehart, 1999; Torsvik, 2000; Kitson ve Toh, 2005; Bjornskov, 2006; Woodhouse, 2006).

Bu durum aynı zamanda bölgenin/şehrin gelişimi ve rekabet üstünlüğü sağlaması açısından da önemli bir rol

üstlenmektedir. Yatırımdan çalışmaya değin tercihlerde artık alt yapı, ucuz girdi gibi imkanların ötesinde sosyal sermaye koşullarının iyiliği tercih için önemli bir gerekçe oluşturmaktadır (Eraydın, 2002).

Florida'nın da üzerinde durduğu rekabetçiliğin bölge/şehir bağlamında ele alınması bununla ilgilidir. Florida (2011), şehirlerin rekabet sürecinde avantajı kendilerine çekebilmesi için üçayaklı bir yapı sunmaktadır. Şehirler ya da ülkeler ekonomik büyümenin 3T'si "teknoloji", "yetenek" ve "hoşgörü" açısından kendilerini geliştirebilirlerse rekabette oldukça öne geçebilirler ve halklarının yaşam refahlarını arttırabilirler. Florida, yaptığı çalışmalarda bu üçünü aynı anda başaran Kanada ve Avustralya gibi ülkelerin şehirlerinin ABD ya da Avrupa şehirlerine göre daha rekabetçi ve başarılı olduğunu söylemektedir.

Burada sosyal sermaye, ekonomik gelişmelere bir örnek olarak sunulabilir ve şehirlerin kalkınması için ekonomi alanına toplumsal alanı dâhil etmenin ekonomi için iyi bir süreç olduğu öne sürülebilir (Fine, 2010:28). Bir diğer ifade ile sosyal sermaye, olumsuz bir rol üstlenirse bir perde görevi görerek ekonomi için asosyal bir karşılık oluşturabilir (Fine, 2010:28).

Yapılan vurgu ve ortaya konulan tespit giderek artan rekabetçilik bağlamındaki şehirlerin değerlendirilmesinde sosyal sermaye kendisini çok ciddi bir biçimde hissettirmektedir. Bunun bir sebebi de günümüz dünyasında ekonomik bağlamda "mekânsız şehir ve "coğrafi sınırların sonu" gibi olguların ön planda olduğu düşünülse de aslında bölgesel rekabetin daha etkin olduğu, bölgesel uzmanlaşmaların arttığı bir dünya karşımıza çıkmaktadır (Kara, 2008:8). Bu rekabetçilik anlayışı sonucunda şehre yeni yatırımlar gelir, şehir kalkınır ve refaha erer. Aslında şehirlerin kendi aralarında rekabet etmesi, bünyelerinde barındırdıkları şirketlerin rekabet etme sürecini gösterir (Amin ve Thrift, 2002). Çünkü her bir şirketin rekabet etmesi demek, toplamda bir şehrin rekabet gücünü göstermek demektir. Bu yüzden şehirlerin rekabetinin temelinde şirketlerin rekabet etmesi yatmaktadır. Ancak burada sosyal sermaye gibi bazı etmenleri görmezden gelmişlerdir.

Şehirlerin birbirleriyle ve dış ülkelerdeki rakipleriyle rekabet etmesinin başlıca yolları vardır. Örneğin şehirlerine çektikleri bilim adamları, aldıkları doğrudan yabancı yatırım, patent-buluş ya da dış ticaret bilançosu ve GSYİH vb. gibi. İşte sosyal sermaye kapasitesi de bu kavramlardan bir tanesidir. Her ne kadar sosyal sermaye derken içinde sermaye kavramı geçse de bu kavram içinde oldukça yüksek oranda sosyallik (ya da toplumsallık) barındırmaktadır. Nihayetinde sosyal sermaye, sosyal etkileşimden kaynaklanan dışsallıklar ürettiği için aynı zamanda toplumsaldır (Collier, 1998:15; Marshall ve ark., 2014). Bu noktada Pezzini gibi yazarlar, ekonomik büyümenin sağlanmasında sosyal sermayeyi parasal sermaye kadar önemli görmekte ve bölgesel rekabet gücünü yerel sosyal sermayeye bağlamaktadırlar (Pezzini, 1996). Şehir rekabetinde kalkınma süreci, sosyal sermayenin eksikliği yüzünden hayal kırıklığına uğrayabilir, farklı sosyal sermaye türleri bağlamında bu durumun ülkeler, bölgeler ve şehirler için geçerliliği görülmektedir (Hansen-Nord ve ark., 2014). Ancak toplumsal kapasitenin ilerletilmesiyle sosyal sermaye artabilir ve büyüme/kalkınma hızı sürdürülebilir hatta hızlanabilir (Koo ve Perkins, 1995:49). Nitekim şehirdeki suç oranlarının azalması sonucu bu alana yatırılacak maddi kaynağın başka yatırım araçlarına kaydırılması ve

güven düzeyi arttıkça şehirdeki can ve mal kaybının azalması sonucu diğer amaçlı sözleşmelerin ortaya çıkması sosyal sermaye sayesinde olmaktadır (Seki ve Karataş, 2016:78).

3. Araştırmanın Amaç ve Yöntemi

a. Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Hipotezi

Bu araştırmanın amacı, şehir rekabetinde sosyal sermayenin yeri ve rekabet için ortaya konan diğer bileşenlere göre etkisinin ne olduğunun anlaşılmasıdır. Bu araştırmada yöntem olarak “normalizasyon yöntemi” kullanılmıştır. Bununla ilgili olarak ikincil verilerden yararlanılmış olup istatistiksel veri bağlamında Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye İhracatçılar Meclisi gibi kurum/kuruluşlardan elde edilen verilerinden; şehir endeksi bağlamında da Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu, İş Bankası, Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi, Kalkınma Bakanlığı gibi kurumların verilerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın hipotezi şu şekildedir:

H₁: Şehir rekabetinde sosyal sermayenin etkisi vardır.

H₂: Şehir rekabetinde sosyal sermayenin etkisi yoktur.

Şehir rekabeti endeksi oluşturulurken Global İnovasyon Endeksi (INSEAD, 2010) ve URAK’ın İllerarası Rekabetçilik Endeksi (URAK, 2016) çalışmalarında kullanılan “Normalizasyon Yöntemi” tercih edilmiştir. Bu yöntem sayesinde farklı türlerdeki veriler belirli aralıktaki bir endeks değerine dönüşür ve işlemler buna göre yapılır. Bu aralık 7 farklı endeks türünde “1-10 puan” arasında belirlenmiştir. Bazı veriler şehir rekabeti endeksinde şehirler için olumsuz duruma neden olduğu için negatif normalizasyon yönteminden yararlanılmıştır. Bazı verilerde şehir rekabeti için olumlu sonuçlar verdiği için pozitif normalizasyon yöntemi kullanılmıştır. 54 alt değişken arasında yer alan 11 alt değişken için “negatif normalizasyon”, diğer 43 alt değişken için ise “pozitif normalizasyon” yöntemi kullanılmıştır.

Pozitif Normalizasyon Formülü:

$$\text{Endeks}(x_i) = 9 \times \frac{x_i - x_{\min.}}{x_{\max.} - x_{\min.}} + 1$$

Negatif Normalizasyon Formülü:

$$\text{Endeks}(x_i) = -9 \times \frac{x_i - x_{\min.}}{x_{\max.} - x_{\min.}} + 10$$

Hem pozitif hem de negatif normalizasyon yönteminde yer alan (xi); endeks değeri hesaplanacak grupta her bir bölgenin sahip olduğu rakamsal değeri temsil etmektedir. Her bir grupta yer alan minimum (Xmin.) ve maksimum (Xmaks.) değerler, şehirlerin endeks oluşumunda belirleyiciliğe sahip olmaktadır. Böylece her bir grup için bölgelerin kendilerine ait endeks değerleri; bölgelerin sahip oldukları grup değerleri ile grup minimumu arasındaki farkın, ilgili grup değer aralığına oranı şeklinde belirlenmektedir (Gömlüksiz, 2012:100). Böylece, değişkenler içerisinde iyi bir puana sahip alan iller 10 veya 10’a yakın değerler alırlar, görece düşük performans sergileyen iller ise 1 veya 1’e yakın değerler almaktadırlar. Ayrıca endeks hesaplaması yapılırken herhangi bir ağırlıklandırma yöntemi kullanılmamış olup her bir yılın endeksi ve genel endeks hesaplanırken her bir grubun kendi içindeki “aritmetik ortalaması” alınmıştır.

b. Araştırma Analizi

Şehir rekabeti endeksi, literatürde sıkça kullanılan bir takım ana ve alt değişkenlerden oluşmaktadır. Bunlar URAK, EDAM, Kalkınma Bakanlığı-SEGE gibi kişi, kurum ya da kuruluşların düzensiz veya düzenli yaptığı çalışmalarıdır. Şehir rekabeti endeksi oluşturulurken bu tür çalışmalardan yararlanılmıştır. Bazı göstergeler birtakım tartışmalar sonucunda varılan görüş birliği çerçevesinde endekse eklenmiştir.

Endeks çalışması, 2007-2016 yılları arasında TÜİK’in kabul ettiği Düzey-3 (81 İl) kapsamında seçilen 20 il çerçevesinde yapılmıştır. İlleri seçerken ekonomik büyüklük, nüfus, sanayi, turizm, coğrafi yakınlık gibi birtakım kıstaslar göz önünde bulundurulmuştur.

Endeks çalışması sırasında bazı alt değişkenlerin yıl bazında veri ulaşımında birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Örneğin Demografik Endeksi altında yer alan tek alt değişken olan ‘net göç hızı’ alt değişkenine ait 2007 yılı verisi bulunamamıştır. Bu yüzden bu değişken 2008-2016 yıllarını kapsayacak şekilde yer almıştır. Ayrıca bazı alt değişkenlerin ya hiç verisi bulunamamıştır ya da belli yıllara ait verileri bulunup diğer yılların verisi elde edilememiştir. Ana değişkenler içerisinde yer alan çeşitli alt değişkenler temel olarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları, Türk Patent ve Marka Enstitüsü, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye İhracatçılar Meclisi ve çeşitli kurum/kuruluşların yayımladıkları raporlar, veri tabanları ve aylık bültenlerden elde edilmiştir.

Tablo 1. Ana Değişken-Alt Değişken-Veri Yılı-Kaynak

Ana Değişken	Alt Değişken	Veri Yılı	Kaynak
1- DEMOGRAFİK ENDEKSİ	1- Net Göç Hızı	2008-2016	Türkiye İstatistik Kurumu

2- BEŞERİ SERMAYE ENDEKSİ	1-Okuryazar Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı	2008-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	2- Üniversite Mezunlarının (Yüksek Lisans ve Doktora dâhil) Toplam Nüfusa Oranı	2008-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	3- İlkokulda Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı	2007-2016	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve TÜİK
	4- Genel Ortaöğretimde (Lise) Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı	2007-2016	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve TÜİK
	5- Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde (Lise) Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı	2007-2016	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve TÜİK
3- İSTİHDAM ENDEKSİ	1- İşsizlik Oranı	2008-2013	Türkiye İstatistik Kurumu
	2- İstihdam Oranı	2008-2013	Türkiye İstatistik Kurumu
	3- İşgücüne Katılım Oranı (İşgücü/15-64 yaş)	2008-2013	Türkiye İstatistik Kurumu
	4- Aktif Sigortalı Çalışan Sayısının Toplam Nüfusa Oranı	2007-2016	T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu
	5- İlde Yabancılara Verilen Çalışma İzni Sayısı	2011-2016	T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
4- YAŞANABİLİRLİK VE ERİŞİLEBİLİRLİK ENDEKSİ	1- Bebek Ölüm Hızı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	2-Yüz Bin Kişiyeye Düşen Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	3- Yüz Bin Kişiyeye Düşen Doktor Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	4- Yüz Bin Kişiyeye Düşen Hastane (Sağlık Bakanlığı, Üniversite, Özel, Diğer) Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	5- Yüz Bin Kişiyeye Düşen Hastane Yatak Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	6- Bin Kişiyeye Düşen Otomobil Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	7- İç Hat Yolcu Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	8- Bin Kişiyeye Düşen Mobil Telefon Abone Sayısı	2007-2016	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
	9- Toplam Demiryolu Hattının Yüzölçüme Oranı	2007-2016	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
	10- İl ve Devlet Yolunun Yüzölçüme Oranı	2007-2015	Türkiye İstatistik Kurumu
5- ÜRETİM VE TİCARET ENDEKSİ	1- Organize Sanayi Bölgelerindeki (OSB) Firma Sayısı	2007-2016	T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	2- On Bin Kişiyeye Düşen Toplam Konut Satışı	2008-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	3- Dış Hat Yolcu Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	4- On Bin Kişiyeye Düşen Kamu Yatırımları	2007-2016	T.C. Kalkınma Bakanlığı
	5- Açılan Şirket Sayısı	2007-2016	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
	6- Kapanan Şirket Sayısı	2007-2016	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
	7- Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı	2010-2016	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
	8- Fuar sayısı	2007-2016	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
	9- ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesine Giren Firma Sayısı	2007-2016	İstanbul Sanayi Odası
	10-Kişi Başına Sanayi Elektrik Tüketimi	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	11- Yüz Milyon Dolar Üzeri İhracat Yapan Firma Sayısı	2007-2016	Türkiye İhracatçılar Meclisi
	12- Havaalanlarında Yük Taşıma (İç ve dış hat)	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	13- Kişi Başı Banka Mevduat Oranı	2007-2016	Türkiye Bankalar Birliği
6- REKABETÇİ VE YENİLİKÇİ KAPASİTE ENDEKSİ	1- İhracat Yapan Firma Sayısı	2007-2016	Türkiye İhracatçılar Meclisi
	2- Yüz Bin Kişiyeye Düşen Patent Başvuru Sayısı	2007-2016	Türk Patent ve Marka Kurumu
	3- Yüz Bin Kişiyeye Düşen Marka Başvuru Sayısı	2007-2016	Türk Patent ve Marka Kurumu
	4- Üniversite Başına TÜBİTAK Akademik Destek	2007-2016	TÜBİTAK
	5- Teknoloji Geliştirme Merkezi (Teknokent/Teknopark) Sayısı	2007-2016	T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	6- Kişi Başına Yapılan İhracat Değeri	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	7- Kişi Başına Yapılan İthalat Değeri	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	8- Yatırım Teşvik Belgesi	2007-2016	T.C. Ekonomi Bakanlığı
7- SOSYAL SERMAYE ENDEKSİ	1-Bin Kişi Başı Halk Kütüphanesinden Yararlanma Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	2- Turizm İşletmelerinde Konaklanan Gece Sayısı	2007-2016	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
	3- On Bin Kişi Başına Düşen STK (Dernek ve Vakıf) Sayısı	2007-2016	Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Vakıflar Genel Müdürlüğü
	4- Kaba İntihar Hızı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	5- Kaba Boşanma Hızı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	6- On Bin Kişiyeye Düşen Sinema Salonu Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	7- On Bin Kişiyeye Düşen Tiyatro Salonu Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	8- On Bin Kişiyeye Düşen Müze Sayısı	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	9- Kişi Başına Mesken Elektrik Tüketimi	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu
	10- Partiküler Madde PM10 (Duman) Ortalama Değeri	2007-2016	T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
	11- Bir Milyon Nüfusta Meydana Gelen Trafik Kazaları	2007-2016	Türkiye İstatistik Kurumu

Endeks çalışması sırasında bazı veriler hazır olarak bazı verilerde 20 ilin değişkenleri tek tek hesaplanarak bulunmuştur. Böylece ortaya 20 ili kapsayan bütüncül bir endeks çalışması çıkmıştır.

aa. Şehir Rekabeti Endeksleri

Normalizasyon (pozitif ve negatif) yöntemi sonucunda ortaya çıkan 7 ana değişkene (Demografik, Beşeri Sermaye, İstihdam, Yaşanabilirlik ve Erişilebilirlik, Üretim ve Ticaret, Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite, Sosyal Sermaye) ait veriler yıllık bazda aşağıda verilmiştir. Veriler 2007-2016 yıllarını

kapsamaktadır (Not: 2007 yılına ait “Demografik Endeksin” alt değişkeni olan net göç hızı verisi il bazında bulunamadığından bu yıla ait veri tüm iller için 0,00 olarak kabul edilmiştir).

Tablo 2.Şehir Rekabeti Genel Endeks Sıralaması

No	İller	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Genel Endeks Puanı
1	İstanbul	6,62	6,39	6,84	7,05	6,99	6,92	6,96	7,17	7,18	6,77	6,89
2	Ankara	6,61	5,98	6,65	6,65	6,45	6,27	6,23	6,33	6,37	6,04	6,36
3	Kocaeli	5,59	5,50	5,73	5,99	5,79	5,82	5,98	5,55	5,59	5,43	5,70
4	Antalya	5,34	5,61	5,72	5,89	5,65	5,60	5,65	5,24	5,28	4,70	5,467
5	Eskişehir	5,36	5,36	5,91	5,64	5,45	5,56	5,42	5,37	5,32	5,27	5,465
6	İzmir	5,50	5,34	5,78	5,59	5,42	5,43	5,49	5,46	5,26	5,23	5,45
7	Tekirdağ	4,94	5,58	5,37	5,65	5,32	5,59	5,70	5,36	5,11	5,28	5,39
8	Bursa	5,25	5,30	5,43	5,55	5,44	5,17	5,11	4,76	4,79	4,68	5,15
9	Trabzon	5,34	5,25	6,32	5,21	4,79	5,14	4,60	4,86	4,51	4,74	5,08
10	Denizli	5,38	4,76	4,90	4,99	4,88	5,00	4,92	4,48	4,45	4,30	4,81
11	Sakarya	4,81	4,77	5,05	4,96	4,80	4,81	4,83	4,46	4,43	4,28	4,72
12	Samsun	4,71	4,57	5,22	4,74	4,71	4,54	4,45	4,15	4,04	4,10	4,52
13	Konya	4,61	4,18	4,76	4,75	4,64	4,74	4,41	4,22	4,18	4,15	4,47
14	Kayseri	4,62	4,17	4,69	4,89	4,57	4,54	4,44	4,25	3,99	3,76	4,39
15	Çorum	4,78	4,05	4,17	4,09	4,16	3,88	3,89	3,42	3,37	3,52	3,93
16	Adana	4,18	3,48	4,13	4,06	3,92	3,87	3,57	3,49	3,31	3,40	3,74
17	Gaziantep	3,36	3,39	3,89	4,14	3,71	3,83	3,80	3,56	3,26	3,36	3,63
18	Kahramanmaraş	3,89	3,62	3,75	3,78	3,49	3,39	3,42	3,28	2,95	2,97	3,45
19	Diyarbakır	2,54	2,20	2,76	2,94	2,92	2,67	2,32	2,47	2,24	2,31	2,54
20	Şanlıurfa	2,21	2,34	2,69	2,74	2,66	2,38	2,05	2,20	2,22	2,05	2,35

Aşağıda illerin tek tek endekste elde ettiği puanların arkasındaki nedenlerin açıklaması vardır.

1- İstanbul:

İstanbul, ülke içinde gösterdiği ekonomik aktiviteler bakımından oldukça ön plandadır. Genel endekse bakıldığında istihdam, yaşanabilirlik ve erişilebilirlik, üretim ve ticaret, rekabetçi ve yenilikçi kapasite ve sosyal sermaye ana değişkenlerinde oldukça iyi bir yere sahiptir. Ancak demografik ana değişkeninde yani net göç hızında ve beşeri sermaye ana değişkeninde ise tam tersi bir durumdadır. İstanbul ili 7 ana değişken endeks sıralamasında birinci gelmiştir. İstanbul ilinin genel puanı 6,89'dur. İstanbul ili bu başarısını sosyal yönü ağır basan değişkenlere değil, rekabet yönü ağır basan değişkenlere borçludur. Mesela genel endeks sıralamasında çok büyük bir nüfusa sahip olmasına rağmen istihdam endeksinde 8,08 puanla birinci çıkmıştır. Bu ana değişkenin altında yer alan istihdam oranında, aktif sigortalı çalışan oranında ve yabancılara verilen çalışma izni konusunda diğer illere göre oldukça ileri bir seviyededir. Yine üretim ve ticaret endeksinde 7,48 gibi oldukça iyi bir puana sahiptir. Bu alanda toplam konut satışı, dış hat yolcu sayısı, kamu yatırımları, şirket sayısı gibi alt değişkenlerde genel olarak birinci çıkmıştır. İstanbul ili genel endeks sıralamasında en yüksek puanını 8,53 ile rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeninden almıştır. Bu duruma şu alt değişkenler neden olmuştur; ihracat yapan şirket sayısı, patent ve marka başvuru sayısı, teknokent sayısı ve yatırım teşvik belgesi. Durum böyle olunca İstanbul ilinin 10 tam puana en çok yaklaştığı ana değişken bu olmuştur. İstanbul ilinin sosyal sermaye ana değişkeninde genel endekste birinci çıkmasına rağmen sahip olduğu puanın 6,42 olduğu göz ardı edilmemelidir. Genel endekste İstanbul ilini birinciliğe taşıyan durumun turizm alanında konaklanan gece sayısı, on bin kişiye düşen sivil toplum kuruluşu sayısı, özellikle de

sinema, tiyatro ve müze sayıları ile mesken elektrik tüketimi olduğu görülmektedir. Ayrıca boşanma ve intihar oranlarında orta-alt sıralarda yer aldığı söylenebilir. Demografik ana değişkeninde 5,57 puana sahiptir. Bu durumun sebebinin İstanbul'a göç eden nüfusta bir azalma meydana geldiği ileri sürülebilir. Hatta 2016 yılında olduğu gibi net göç hızının eksi çıktığı durumlarda meydana gelmiştir. Bu duruma bakarak artık İstanbul'a vasıflı işgücünün gelmediği söylenebilir. Beşeri sermaye olarak İstanbul, belli başlı şehirlerin gerisinde kalmıştır. Bu kategoride özellikle Ankara, Antalya, Eskişehir gibi illerin ön planda olduğu görülmektedir. Burada İstanbul'un demografik yapısının da etkisi büyüktür. İstanbul'un daha çok vasıfsız işgücü barındırdığı ve üniversite ve devamında mezun olan kişi sayısının görece azlığı bu durumu tetiklemiştir. Ayrıca öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında, İstanbul ilinin genel çocuk nüfus oranının fazla olması dolayısıyla, kötü bir durumda olduğu görülmektedir. Bu yüzden beşeri sermaye oranı açısından son sıralarda yer aldığı hatta Kahramanmaraş (5,39) gibi bir ilin bile gerisinde kaldığı görülmektedir.

2- Ankara

Ankara ili başkent olmasının sonuçlarını olumlu yönde görmektedir. Bu il beşeri sermaye, istihdam, yaşanabilirlik ve erişilebilirlik, üretim ve ticaret ve sosyal sermaye ana değişkenlerinde oldukça iyi bir yere sahiptir. Ankara ili 7 ana değişken endeks sıralamasında ikinci gelmiştir. Ayrıca yıllara göre yapılan endeks sıralamalarının hepsinde ikinci sırayı almıştır. Ankara ilinin genel puanı 6,36'dır. Ankara demografik ana endeksinde orta-üst sırada yer almaktadır. Yani göç alan bir il konumundadır. Ankara ili, İstanbul ilinin aksine 7 ana değişkene göre çok kötü veya kötü olduğu bir konuma sahip değildir. Ya çok iyi ya da orta-üst sırada yer almaktadır. Bu da Ankara'yı bir cazibe merkezi yapma konusunda oldukça teşvik edici bir durumdur ve yapılacak

yurtiçi ya da yurtdışı yatırımların bu ile yapılabileceğine kanaat getirir. Bu il, genel endekse baktığımızda beşeri sermaye ana değişkeninde birinci sırada yer almaktadır. Bunda etkili olan faktörler okur-yazar nüfusun yüksek olması, özellikle mesleki ve teknik liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının az olması ve bu ili bu alanda birinci sıraya taşıyan üniversite mezunlarının oldukça yüksek oranda olmasıdır. Çünkü Ankara siyasi bir başkenttir. Bunun etkisi burada açıkça görülmektedir. İstihdam ana değişkeninde İstanbul, Antalya ve Tekirdağ gibi illerin gerisinde kalmıştır. Ancak yine de kendisine 4.sırada yer bulmuştur. Özellikle aktif sigortalı çalışan sayısındaki yükseklik ve işsizliğin az olması bu ili 4.sıraya taşımıştır. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeninde ise İstanbul ilinden az bir farkla geride kalmış ve ikinci sırada yer almıştır. Üretim ve ticaret ana değişkeninde ikinci sırayı almıştır. Burada İstanbul iline yakın sonuçlar elde etmiştir. Sosyal sermaye alanında ise sürpriz bir şekilde Trabzon ilinin arkasından üçüncü sırayı almıştır. Burada özellikle müze sayısı, tiyatro ve sinema sayısı, STK sayısı gibi faktörlerden dolayı üçüncü sırayı almıştır. Ankara ili, demografik ana değişkeninde orta-üst sırada yer almaktadır. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeninde oldukça düşük bir puan olan 4,98'e sahip olmasına rağmen genel sıralamada 2.sırada yer almaktadır. Bu oldukça iyi bir sıralamadır ancak yeterli değildir.

3- Kocaeli

Bir sanayi şehri olan Kocaeli, bu özelliğini iyi kullanarak genel endeks sıralamasında üçüncü sırada yer almıştır. Genel puanı 5,70'tir. Bu puan Ankara ilinden oldukça düşüktür ancak hemen gerisindeki illere oldukça yakındır. Hemen arkasındaki iller ise Antalya ve Eskişehir illeridir. Burada biraz daha sosyal sermaye unsurları devreye girmektedir. Kocaeli ili, demografik ana değişkeninde üst sıralarda yer almaktadır. Yani oldukça fazla oranda göç alan bir il konumundadır. Bu özelliği ise sanayi şehri olmasından ve iş bulma fırsatının fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu il, beşeri sermaye ana değişkeninde oldukça kötü bir yere sahiptir. Alt-orta sırada yer almaktadır. Her sanayi şehrinin adeta ortak bir kaderi olan beşeri sermaye düşüklüğü kendisini burada da göstermektedir. Üniversite mezunu sayısının yetersiz olması ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yüksek çıkması bu il için olumsuz durumlardan bir kaçıdır. İstihdam ana değişkenine baktığımızda yukarıdaki durumun biraz tersi bir durum yaşandığı gözlemlenmektedir. Çünkü sanayi şehri olmasına rağmen bu ana değişkende beşinci sırada yer almaktadır. Burada yaşanan işsizlik oranı yüksekliği, diğer sanayi şehirlerinin aksine aktif sigortalı sayısı düşüklüğü, özellikle istihdam oranının düşüklüğü bu ana değişkende Kocaeli ilini gerilere doğru itmiştir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkende beşinci sırada yer almaktadır. Burada yine Trabzon ilinin bir sıçrayışını görmekteyiz. Demiryolunun varlığı, mobil telefon abone sayısı gibi alt değişkenler bu alanda Kocaeli ilini üst sıralara taşımıştır. Üretim ve ticaret ana değişkeninde dördüncü sırada yer almaktadır. Burada üçüncülüğü İzmir'e kaptırılmıştır. Özellikle OSB sayısı, konut satışı, kamu yatırımları, şirket sayısı, sanayi elektrik tüketimi ve yüz milyon dolar üzeri ihracat yapan şirket sayısı alt değişkenlerinde iyi bir puana sahiptir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeninde Ankara'nın önüne geçerek ikinci sırayı ele geçirmiştir. Çünkü bu ildeki yabancı şirketlerin varlığı, verilen yatırım teşvik belgeleri, kişi başı yapılan ihracat ve ithalat değerleri, özellikle teknokent varlığı ve

özellikle de TÜBİTAK'ın akademik desteklerinde tüm yıllarda birinci olması bu alanda bu ili öne çıkarmıştır. Son olarak sosyal sermaye ana değişkeninde 4,99 puana sahiptir ve orta-üst sıralarda yer almaktadır. Burada özellikle PM10 hava değerinde oldukça kötü bir durumdadır. Mesken elektrik tüketimi, sinema ve tiyatro sayısı, STK sayısında ise oldukça iyi bir durumdadır ve bunlar bu ili orta-üst sınıfa taşımıştır.

4- Antalya

Kendini bir turizm, fuar ve organizasyon şehir diye konumlandırın Antalya ili, genel endekste kendisine dördüncü sıradan yer bulmuştur ve puanı 5,467'dir. Bu puan çok yakın bir puana sahip olan Eskişehir ilinin se 5,465 puanı vardır. Yani binde 2 ile öne geçmiştir. Antalya özellikle turizm alanında ve hizmet alanında gösterdiği başarı ile kendisine yer bulmuştur. Demografik ana değişkeni bakımından bu il kendisine ikinci sıradan yer bulmuştur. İlk sırada Tekirdağ ili vardır. Yani Antalya ili oldukça fazla göç alan bir il konumundadır. Bu durumla ilgili olarak bir turizm ili olmasına borçludur denilebilir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından orta sıralarda kendisine yer bulmuştur diyebiliriz. Özellikle yaz aylarında gelen işgücünün eğitim durumunun düşüklüğü, üniversite mezunu sayısının alt-orta düzeyde olması, genel olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazla olması bu sonucu ortaya çıkarmaktadır. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, birinci sıradaki İstanbul iline oldukça yaklaşmış ve 7,95 gibi çok iyi bir puanı elde etmiştir. Bu sonuç demografik ana değişkeninde ikinci sırayı almasının bir sonucudur denebilir. Bu alanda özellikle yabancılara verilen çalışma izin sayısı, sigortalı çalışan kişi sayısı, iş gücüne katılma oranı ve istihdam oranında oldukça iyi bir puana sahiptir. Bu alanda bu ili öne çıkartan alt değişkenler bunlardır. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkende sekizinci sırada yer almaktadır. Burada özellikle suç oranının çok yüksek olması, doktor sayısının ve yatak sayısının görece azlığı, il ve devlet yolunun azlığı ve en büyük eksiklik olan demiryolunun bulunamaması bu alanda sekizinci sıraya gerilemesinde etkili olmuştur. Ancak hastane sayısı, mobil telefon abone sayısı, iç hat yolcu sayısı gibi alanlarda ise oldukça iyi bir puana sahiptir. Üretim ve ticaret ana değişkeninde orta-üst sıralarda yer almaktadır. Özellikle dış hat yolcu sayısı, toplam konut satışı, şirket sayısı, fuar sayısı havaalanlarında yük taşıma oranı bakımından ise oldukça iyi bir puana sahiptir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeninde Antalya ili 2,36 puana sahiptir. Her ne kadar bu puan bu ili orta sıralara taşısa da çok iyi bir puan aralığı değildir. Marka ve patent başvurusunda, akademik teşvikte, yatırım teşvik belgesi sayısında oldukça kötü bir puana sahiptir. Böyle olunca genel puanı düşük çıkmıştır. Sosyal sermaye ana değişkeni puanı ise 5,05'tir. Burada boşanma ve intihar hızının yüksek olması, trafik kazası meydana gelme oranında birinci çıkması bu alanda gerilemesine neden olmuştur. Yine de genel sıralaması orta-üst sınıf diyebileceğimiz bir sıralamadır. Ancak kişi başı mesken elektrik tüketiminde birinci sırada olması, ayrıca sinema ve tiyatro alt değişkenlerinde ve turizm işletmelerinde gece konaklama puanı bakımından 10 tam puan alarak birinci sırada yer alması bu ili yukarılara taşımıştır.

5- Eskişehir

Bir üniversite ve kültür şehri olan Eskişehir, genel endeks sıralamasında beşinciliği elde etmiştir. Puanı 5,465'tir. Antalya ile hemen hemen aynı puana sahiptir. Demografik ana değişken bakımından bu il, 7,30 puana sahiptir ve

kendisini orta-üst sınırlarda yer bulmuştur. Kısaca göç alan bir il konumundadır. Özellikle üniversite ve kültür şehri özelliği sayesinde ve gelişen bir sanayi çerçevesinde aynı zamanda Ankara iline coğrafi olarak yakın olması ve yüksek hızlı trene sahip olması sayesinde göç almaya yatkın bir ildir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından genel endekste Ankara ilinden hemen sonra ikinci sırada gelmektedir. Bunu okur-yazar nüfusunun çokluğu, özellikle üniversite mezunu sayısının fazla olması ve genel olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısının az olmasına borçludur. Bu il eğitim konusunda oldukça başarılı bir ildir. İstihdam ana değişkeni bakımından alt-orta sınıf içinde kendine yer bulabilmiştir. Bu kadar yüksek beşeri sermaye ana değişkenine sahip olan bir il istediği gibi bir iş sahası oluşturamamaktadır. Bu da ilin ekonomik rekabetçi yapısına zarar vermektedir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, dördüncü sırayı alarak üst sınırlarda kendine yer bulmuştur. Cezaevine giren hükümlü sayısındaki fazlalık, havaalanının bulunmaması bu alanda bu ili aşağıya çekmiştir. Hastane yatak sayısı ve doktor sayısında iyi bir konumda bulunması, mobil telefon aboneliği, bin kişi başı otomobil sayısı, demiryolu ve il yollarının varlığı bu alanda bu ili üst sınırlara taşımıştır. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından 3,13 puanı ile kendisine orta üst sınıra yakın bir yer bulmuştur. Havaalanı eksikliğinden dolayı dış hat yolcu sayısının olmaması, OSB yetersizliği, şirket fuar sayısının azlığı ve İSO 500'de çok az sayıda şirket bulunması bu alanda bu ili ilk sekizin sonuncusu yapmıştır. Ancak kapanan şirket sayısının azlığı, açılan şirket sayısının fazlalığı, kişi başı mevduat oranının yüksek çıkması bu alanda bu ili yukarıya taşımıştır. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeninde orta sınırlarda kendine yer bulmuştur. Özellikle İstanbul ve Ankara illeri ile kıyaslayınca oldukça düşük bir puana sahiptir. İhracat yapan şirket azlığı, marka ve patent başvuru sayısındaki azlık, özellikle de bir üniversite şehri olmasına rağmen TÜBİTAK desteklerinin görece azlığı ve teknokent varlığının çok az olması bu ili bu alanda aşağılara çekmiştir. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından 5,63 puana sahiptir ve genel endeks sıralamasında beşinci sırada kendine yer bulmuştur. Bu ilin sosyal sermaye stoku oldukça iyidir. Özellikle eğitim ve kültür-sanat etkinlikleri bakımından kendini üst sınırlara taşıyan alt değişkenlere sahiptir. Sinema, tiyatro ve müze sayısının çokluğu bakımından, mesken elektrik tüketimi bakımından iyi bir puana sahiptir ve bu alt değişkenler bu ili üst sınırlara taşımıştır. Ancak intihar sayısı, kütüphaneden yararlanma sayısı, turizm işletmelerinde gece konaklama sayısı bakımından ise kötü bir puana sahiptir ve bu alt değişkenler bu ili aşağılara çekmiştir.

6- İzmir

Nüfus bakımından Türkiye üçüncüsü olan bu il, genel endeks bakımından altıncı sırayı elde edebilmiştir. İzmir hem sahip olduğu liman sayesinde deniz yoluyla hem de dağların uzanış şekli bakımından iç bölgelerle kara yoluyla kolay ulaşım sağlayabilmektedir. Demografik ana endeks bakımından İzmir ili, ilk sekiz şehir arasında yedinci sırayı alabilmiştir. Son sırada ise İstanbul ili yer almaktadır. Yani artık insanlar büyükşehirler göç etmek istememekteler diyebiliriz. Bu alandaki puanı 5,87'dir. Özellikle 2008 küresel ekonomik krizden sonra bu ile göçler azalmış, ancak son yıllarda bir nebze de olsa artışa geçmiştir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından kendisine 8,45 puanla üçüncü sırada yer bulmuştur. Bu alanda iyi olmasını okur-yazar nüfusun yüksek olmasına, genel olarak öğretmen başına

düşen öğrenci sayısında iyi bir konumda olmasına ve üniversiteden mezun olan nüfusunun yüksek olmasına borçludur. İstihdam ana değişkeni bakımından kendisine alt-orta sınıfta yer bulmuştur. Yani göç almasına rağmen ve beşeri sermayesi yüksek olmasına rağmen bu alanda oldukça kötü bir konuma sahiptir. Bu da ilin rekabetçi yapısını etkileyebilecek bir durumdur. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, altıncı sırada kendine yer bulmuştur ve orta-üst sınıfta yer almıştır. Bebek ölüm hızında, mobil abone sayısında, demiryolu ana hat oranında, iç hat yolcu oranında ve il ve devlet yolu oranında oldukça iyi bir konuma sahiptir ve bu durum bu ili yukarılara taşımaktadır. Ancak cezaevine giren hükümlü bakımından, hastane, doktor ve yatak bakımından ve bin kişiye düşen otomobil sayısının azlığı bakımından düşük bir puana sahiptir ve bu durum bu alanda bu ili aşağıya indirmiştir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından 3,76 puana sahiptir ve kendine üst sınırlarda yer bulmuştur. Bu alanda OSB sayısı, toplam konut satışı, dış hat yolcu sayısı, kamu yatırımları, şirket sayıları, fuar sayıları kişi başına mevduat oranı ve İSO 500 şirket bakımından oldukça iyi bir puana sahiptir ve bu durum bu ili yukarılara taşımıştır. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından İzmir ili kendisini beşinci sırada bulmuştur. Bu alanda ihracat yapan şirket sayısı, kişi başına yapılan ihracat ve ithalat değerleri, yatırım teşvik belgesi ve TÜBİTAK akademik desteği gibi alt değişkenler sayesinde bu il kendisini üst sınırlara taşımaktadır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, kendisine beşinci sıradan yer bulmuştur. Puanı ise 5,35'tir. PM10 hava kirliliği değeri, STK sayısı, kaza sayısı, turizm işletmelerinde konaklanan gece sayısı, tiyatro ve müze sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ve bu da bu alanda bu ili yukarıya taşımaktadır.

7- Tekirdağ

İstanbul iline yakın olması, sanayi alanlarının çeşitli olması Tekirdağ ilinin yedinci sıraya taşımıştır. Demografik ana değişken bakımından bu il, birinci sıradadır ve 9,91 puana sahiptir. Yani oldukça yüksek oranda göç almaktadır. Bu durum bu ilin sanayi şehri olma yolunda oldukça büyük adımlar attığının bir göstergesidir. Bu alanda bu ilden sonra ikinci sırada gelen ilin puanı 7,75'tir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 6,25 puana sahiptir ve oldukça kötü durumda olup alt sınırlarda kendine yer bulmuştur. Özellikle sanayileşen kentlerin bir sorunu haline gelen vasıfsız iş gücü burada da kendini göstermiştir. Okur-yazar nüfus bakımından iyi olmasına karşın üniversite mezunu sayısı düşüklüğü ve ilkökul ile mesleki teknik liselerde öğretmen başına öğrenci sayısındaki fazlalık bu alanda bu ili aşağıya doğru çekmiştir. İstihdam ana değişkeni bakımından Tekirdağ ili, 7,48 puan ile İstanbul ve Antalya illerinden sonra üçüncü sırada kendine yer bulmuştur. Bu oldukça iyi bir puan ve sıralamadır. Sanayi şehri olması bakımından özellikle iyi bir aktif sigortalı çalışan sayısında, istihdam oranına, iş gücüne katılım oranına ve düşük bir işsizlik oranına sahiptir. Bu veriler oldukça önemlidir. Çünkü gelen göç ve var olan işgücüne oldukça iyi iş imkânları sunulmaktadır denilebilir. Ancak yabancılara verilen çalışma izni bakımından geri planda kalmış bir il diyebiliriz. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 4,39 puana sahiptir ve orta sınırlarda yer almaktadır. Bu alanda bu il, Kayseri ve Çorum gibi illerin gerisinde kalmıştır. Ancak yine de bebek ölüm hızı oranında en iyi il diyebiliriz. Ayrıca demiryolu ana hat uzunluğunda, hastane

sayısında ve il ve devlet yolu bakımından oldukça iyi bir puana sahiptir ve bu alanda bu ili yukarılara taşımıştır. Üretim ve ticaret ana değişkenleri bakımından bu il, altıncı sırayı almıştır. Bu alanda OSB sayısı, kamu yatırımları, şirket sayısı, ihracat yapan şirket sayısı, İSO 500'deki şirket sayısı ve açılan şirket sayısı ve konut satışı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir. Bu durum ili yukarılara taşımıştır. Ayrıca Kocaeli ilinden sonra kişi başı sanayi elektrik tüketiminde de ikinci sırayı almıştır. Ancak ilde havaalanı olmamasından dolayı yük taşıma konusunda sifıra yakın bir puan almıştır ve oldukça kötüdür. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından Tekirdağ ili, oldukça kötü bir durumdadır ve alt-orta kısımda yer almaktadır. Marka ve patent başvuru sayısının azlığı, kişi başına yapılan dış ticaret hacminin yetersizliği, yetersiz sayıda teknokent sayısı ve TÜBİTAK akademik destek başvuru sayısının azlığı bu alanda bu ili oldukça aşağılara çekmiştir. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, alt sıralarda yer almaktadır. Bunun nedeni boşanma ve intihar hızının fazla olması, sinema ve tiyatro sayılarının az olması, bin kişi başına kütüphaneden yararlanma sayısının az olması ve PM10 hava kirliliğinin fazla olması bu alanda bu ili aşağıya çekmiştir.

8- Bursa

Genel endeks sıralamasında sekizinci sırayı alan Bursa ili, genel olarak ortalama puanlara sahip bir ildir. Bu ilin genel puanı 5,15'tir. Bursa ili bir otomotiv şehridir. Büyük otomobil şirketlerinden bir kaçı burada faaliyet göstermektedir. Demografik ana değişken bakımından bu il, orta-üst sıralarda yer almaktadır. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, orta sıralarda yer almaktadır ve puanı 6,91'dir. Özellikle okur-yazar nüfusun çokluğu, genel olarak lisede öğretmen başına düşen öğrenci sayısındaki azlık bakımından bu alanda yukarılarda yer almıştır. Ancak ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısındaki fazlalık bu alanda bu ili aşağıya çekmiştir. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, altıncı sırada kendine yer bulmuştur ve bu oldukça iyi bir yerdir. Bu demek oluyor ki göç eden ve var olan işgücüne iş bulma konusunda bu il sıkıntı yaşamamaktadır. Yabancılar verilen çalışma izni, özellikle aktif çalışan sigortalı sayısı, düşük işsizlik oranı ve görece yüksek istihdam oranı bakımından bu alt değişkenler bu alanda bu ili yukarılara taşımıştır. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, alt-orta sınıfta yer almaktadır. Bu alanda bu ilin biraz daha ilerleme göstermesi gerekmektedir. Düşük bebek ölüm hızı, mobil abone sayısı yüksekliği, bin kişi başına düşen otomobil sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahip olan bu il, bu alt değişkenler sayesinde yukarılara taşınmıştır. Ancak cezaevine giren hükümlü sayısı, hastane, doktor, yatak sayısı ve iç hat yolcu sayısı bakımından ise kötüye yakın bir puana sahiptir ve bu durum bu ili aşağılara çekmiştir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 3,42 puana sahiptir ve orta-üst sıralarda yer almaktadır. Tarihsel olarak bu il, başkentlik yapmış ve oldukça eski bir ekonomik ve siyasi düzene sahip bir ildir. Burada 100 milyon dolar üzeri ihracat yapan şirket sayısı, fuar sayısı, teknokent sayısı, İSO 500 şirket sayısı, kişi başı sanayi elektrik tüketimi gibi alanlarda oldukça iyi puanlara sahiptir ve alanlar bu ili yukarılara taşımıştır. Ancak taşınan yük bakımından kötü, mevduat bakımından ise orta sıralarda yer almaktadır. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından Bursa ili, 4,30 puana sahiptir ve dördüncü sırada kendine yer bulmuştur. Bu oldukça iyi bir sıradır. Bunun nedenleri olarak Bursa ilinde

ar-ge çalışmalarının hızlı olması, büyük şirketlerin bulunması, üniversitelerin olması gibi unsurları sayabiliriz. Özellikle marka ve patent başvurularında ve yatırım teşvik belgesi verilmesi sayısında oldukça iyi bir sıraya sahiptir. Bu durumlar bu ili bu alanda yukarılara taşımıştır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 4,79 puana sahiptir ve orta sıralarda yer aldığı görülmektedir. PM10 hava kirliliğinin yüksek çıkması, STK sayısının azlığı, boşanma hızının yüksekliği, kaba intihar hızının görece yüksekliği bu ili bu alanda aşağılara çekmiştir. Ancak kaza yapma sayısının azlığı, müze sayısındaki yükseklik ve turizm işletmelerinde gece konaklama sayısının fazlalığı bakımından bu alanda bu ili yüksek yerlere taşımıştır.

9- Trabzon

Doğru Karadeniz'den seçilen tek il olan Trabzon, 5,08 puana sahiptir ve dokuzuncu sırada kendine yer bulmuştur. Aşağıda görüleceği üzere bu il, bazı alanlarda oldukça iyi puanlara sahiptir. Sıralamadaki yeri önemlidir. Çünkü genel endekse göre ilk dokuz ilin 5,00 puanı geçtiği görülmektedir ve bu ilden sonra gelen ilin genel endeks puanı ise 4,81'dir. Demografik ana değişkene göre bu il, 2008 krizinden hemen sonra çok büyük oranda bir göç almış fakat diğer illerde ise genelde göç vermiştir. Bu göç olayının ekonomik nedenlerden kaynaklandığı bir gerçektir. Özellikle bu ilden 2011 yılında büyük bir göç olayı olmuş ve bu yılda en kötü puana sahip olan il olmuştur. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, okur-yazar nüfus oranı, üniversite mezunu bakımından orta sıralarda yer almaktadır. Ancak ilkokul ve genel lisede öğretmen başına düşen öğrenci bağlamında bakıldığında hemen hemen her yıl 10 tam puan alarak bu iki alanda birinci olmuş ve bu yüzden bu alanda oldukça iyi bir puan elde etmiştir. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 6,23 puan ile orta-üst sıralarda yer almaktadır. Yabancılar çalışma verilmesi sayısı, aktif sigortalı çalışan bakımından alt-orta puanlara sahiptir. Ancak işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı yüksek, işsizlik oranı düşük olduğu için bu alanda bu alt değişkenler bu ili yukarılara taşımıştır. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, ikinci sıradaki Ankara ilinin hemen arkasında 6,21 puan ile üçüncü sırayı almıştır. Oldukça iyi bir sıralamadır. Bu alt değişkenler bu ili bu alanda biraz aşağıya çekmektedir. Ancak turizm merkezi olması hasebiyle iç hat yolcu sayısında, hastane sayısında ve özellikle tüm yıllarda birinci geldiği ve 10 tam puan aldığı hastane yatak sayısında ise oldukça iyi bir puana sahiptir ve bu durum üst sıralara çıkmasına neden olmuştur. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, alt sıralarda yer almaktadır ve puanı 2,53'tür. OSB yetersizliği, şirket sayısı azlığı, fuar sayısı, İSO 500 şirket sayısı azlığı, kişi başı sanayi elektrik tüketimi oranının azlığı gibi durumlardan dolayı bu konuda aşağı sıralarda kalmıştır. Ancak uçakla taşınan yük ve dış hat yolcu bakımından ise oldukça iyi bir puana sahiptir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 2,06 puan ile alt-orta sırada yer almaktadır. İhracat yapan şirket sayısı, marka ve patent başvuruları, teknokent sayısı ve TÜBİTAK akademik destek sayısı bakımından oldukça kötü puanlara sahiptir ve bu durum bu ili aşağılara indirmiştir. Sadece ihracat yapan şirket sayısı diğer birkaç ile göre bir nebze iyi olduğundan bu ana değişkende çok aşağı sıralara inmemiştir. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, tıpkı yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeninde olduğu gibi oldukça üst sıralarda kendine yer bulmuştur ve 6,19 puana sahiptir. Özellikle STK sayısı, boşanma hızı, kaba intihar

hızında, sinema ve tiyatro sayısında oldukça iyi puanlara sahiptir. Ancak bin kişi başı kütüphaneden yararlanma sayısı, kişi başı mesken elektrik tüketiminde ise kötü diyebileceğimiz puan ortalamasına sahiptir.

10- Denizli

Ege bölgesinden bir başka sanayi ili olan Denizli ili, genel endeks bakımından 4,81 puanla kendisine onuncu sıradan yer bulmuştur. Denizli ili özellikle İzmir iline yakın olması, tekstil sanayisi ve turizm olanakları bakımından öne çıkan bir ildir. Demografik ana değişken bakımından bu il, 5,09 puan ile orta sıralarda yer almaktadır. Bu il özellikle 2008 krizinden hemen sonra üç yıl boyunca göç vermiş ancak daha sonraki yıllarda az da olsa göç almıştır. Gene olarak bir sanayi şehri olması bu durumda etkili olmuştur. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 8,33 puan ile beşinci sırada yer almıştır. Özellikle okur-yazar nüfus ve genel olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından oldukça iyi bir konumdadır. Bu durum ilin üst sıralara çıkmasına neden olmuştur. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 6,84 puan ile üst sıralarda yer almıştır. Aktif sigortalı çalışan sayısı, iş gücüne katılım oranı, işsizlik oranı ve özellikle son yıllarda olmak üzere istihdam oranı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ve bu durum bu ili üst sıralara taşımaktadır. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından Denizli ili, 4,24 puan ile kendisine alt-orta sıralarda yer bulmuştur. Bu yönü biraz geride kalmış bir ildir. Bu alanda özellikle Çorum, Kayseri, Samsun ve Sakarya gibi genel endekste kendisinden sonra gelen illerin gerisinde kalmıştır. Bebek ölüm hızı, demiryolu ana hat uzunluğu, bin kişi başı otomobil sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ancak iç hat yolcu sayısı ve özellikle hemen hemen tüm yıllarda en kötü puan olan 1 puanı alarak sonuncu olduğu ve cezaevine giren hükümlü sayısında da oldukça kötü bir sıralamaya sahiptir. Bu da bu ili aşağılara çekmektedir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından Denizli ili, 2,57 puan ile alt sıralarda kendine yer bulmuştur. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 2,90 puana sahiptir. Şehirlerin rekabetinde önemli bir ayak olan bu alan, bu il için umut vericidir. İSO 500 şirket sayısı, kişi başı mevduat oranı bakımından iyi bir sıralamaya sahiptir. Ancak diğer veriler de ya orta ya da alt-orta düzeyde yer almaktadır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 3,64 puana sahiptir ve bu alanda sonuncu sırada yer almaktadır. PM10 hava kirliliğinde ve intihar hızında tüm yıllarda sonuncu sırada yer alması, kaza sayısı, boşanma sayısı ve müze sayısında oldukça kötü puanlara sahip olması bu ili son sıraya taşımıştır. Ancak yine de STK sayısı, bin kişi başı kütüphaneden yararlanma oranı ve kişi başı mesken elektrik kullanımında bir nebze olsun iyi puanlar almıştır.

11- Sakarya

Marmara bölgesinden başka bir il olan Sakarya, 4,72 puan ile kendisine ancak on birinci sırada yer bulabilmiştir. Sakarya ili, İstanbul, Kocaeli ve Bursa illerinin coğrafi çekim alanlarının içinde kalmış bir ildir. Bunun dezavantajını havaalanına sahip olamamak gibi konularda yaşamaktadır. Demografik ana değişkeni bakımından göç veren değil alan bir konumdadır. Özellikle son yıllarda aldığı göç oranında bir artış vardır. Bu alandaki puanı 5,94'tür. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 6,53 puan ile kendine alt-orta sıralarda yer bulmuştur. Üniversite mezunu sayısı, genel lise ve meslek lisesi bakımından oldukça kötü puanlara sahiptir. Ayrıca genel endeks sıralamasında üst sıralarda yer alan iller

arasında en kötü okur-yazar nüfus oranına sahiptir. Bu durum bu alanda aşağılarda yer almasını açıklamaktadır. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 5,98 puana sahiptir ve Eskişehir ve İzmir gibi kendinden daha üst sıralarda yer almış olan illerden daha iyi bir puana sahiptir. Yabancılar verilen çalışma izni sayısı, işgücüne katılım oranı ve istihdam alt değişkenleri bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ve bu durum üst sıralarda yer almasına olmuştur. Ancak aktif sigortalı çalışan bakımından genel endekste üst sıralarda yer alan illere göre oldukça kötü durumdadır. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından Sakarya ili, 4,38 puana sahiptir ve bu puanla kendisine alt-orta sıralarda yer bulmuştur. Bebek ölüm hızında, demiryolu ana hat uzunluğunda oldukça iyi puanlara sahiptir. Ancak doktor sayısında, hastane yatak sayısında, iç hat yolcu sayısında ve bin kişi başı düşen otomobil sayısında ise ya düşük puana ya da orta düzey bir puana sahiptir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,67 puanla orta sıralarda yer almaktadır. OSB sayısı, havaalanı eksikliği, kamu yatırımları oranı, şirket sayıları, fuar sayısı, 100 milyon dolar üzeri ihracat yapan şirket sayısı ve kişi başı mevduat oranı bakımından oldukça kötü puanlara sahiptir. Ancak konut satışı, kişi başı sanayi elektrik tüketimi bakımından ise iyi bir puana sahip olduğu söylenebilir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 2,89 puana sahiptir ve orta-üst sıralarda kendine yer bulmuştur. Buradaki yabancı kökenli şirketlerin varlığı bu alanda bu ili ön plana çıkartmaktadır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 4,78 puan ile üst sıralara yakın bir sıralama elde etmiştir. Özellikle PM10 hava kirliliği, STK sayısı, kaba boşanma hızı, özellikle 10 tam puan aldığı alt değişken olan kaba intihar hızı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ve bu durum yukarılara taşınmasına neden olmuştur.

12- Samsun

Orta Karadeniz de gelişmiş bir il olan Samsun, 4,52 puanla kendisine ancak 12. sırada yer bulmuştur. Samsun ili, geçiş güzergâhında yer alması, tarım alanlarında ön plana çıkması gibi özelliklere sahiptir. Demografik ana değişkeni bakımından bu il, 3,60 puana sahiptir alt sıralarda yer almaktadır. Bu il, 2016 yılı hariç her yıl göç veren bir il konumundadır. Özellikle 2011 ve 2012 yıllarında büyük oranlarda göç vermiştir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, orta-üst sıralarda yer almaktadır ve puanı 7,78'tir. Okur-yazar nüfus, özellikle ilkököl ve mesleki teknik lisede öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ve bu durum bu ili yukarılara taşımıştır. Genel lise bakımından ve üniversite mezunu sayısı bakımından ise orta puanlara sahiptir. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 5,68 puan ile alt-orta sıralarda yer almaktadır. İş gücüne katılım oranı, işsizlik oranı ve istihdam oranı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir. Ancak aktif sigortalı çalışan kişi sayısı ve yabancılar verilen çalışma izni sayısı bakımından iyi bir yere sahip değildir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından Samsun ili, 4,75 puana sahiptir ve orta sıralarda yer almaktadır. Demiryolu ana hat uzunluğu, cezaevine giren hükümlü sayısı, doktor sayısı, özellikle hastane yatak sayısı, iç hat yolcu sayısı ve il devlet yolu uzunluğu bakımından iyi puanlara sahiptir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,57 puana sahiptir ve alt sıralarda yer almaktadır. Sadece kamu yatırımları, konut satışı, OSB sayılarında iyi puanları bulunmaktadır. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 1,93

puana sahiptir ve oldukça gerilerde yer almaktadır. Özellikle sanayisi gelişmiş olmadığından bununla ilgili ar-ge çalışmaları az yapılmaktadır ve yatırım teşvik belgesi sayısı da oldukça azdır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 5,23 gibi oldukça iyi bir puana sahiptir. Genel endekse göre altıncı sırada yer almaktadır. Bu da iyi bir sıralamadır. Tıpkı Trabzon gibi Samsun şehrinin de sosyal sermayesi oldukça iyi bir konumdadır. PM10 hava kirliliği, STK sayısı, kütüphaneden yararlanma sayısı ve kaba boşanma hızında oldukça iyi puanlar elde etmiştir. Diğer alt değişkenler de ortalama puanlar elde etmiştir.

13- Konya

İç Anadolu'da gelişmişlik bakımından Ankara ilinden sonra Konya ili, sürpriz bir şekilde kendisine ancak on üçüncü sırada yer bulmuştur. Konya ili, özellikle tarım ve sanayi alanında potansiyeli olan bir ildir. Hızlı trene sahip olması, hem İç Anadolu'ya hem de Akdeniz tarafına yakın olması burayı bir lojistik merkezi yapabilir. Rekabet açısından bunun değerlendirilmesi gerekir. Demografik ana değişken bakımından bu il, 4,26 puan ile alt sıralarda yer almaktadır. Bu il, son yıllar hariç sürekli göç veren bir il konumunda olmuştur. Özellikle 2008 ekonomik krizden sonra göç verme hızı artmıştır. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 7,15 ile orta sıralarda yer almıştır. Özellikle rekabet açısından kendisiyle karşılaştırılan Samsun, Denizli, Antalya gibi illerden daha geride kalmıştır. Belirleyici bir alt değişken öne çıkmamıştır. İstihdam ana değişkeni bakımından Konya ili, 5,39 puan ile alt sıralarda kendine yer bulmuştur. İşsizlik oranı ve istihdam oranı bakımından elde ettiği puanlar tatmin edici düzeydedir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 4,09 puan ile genel endekste üst sıralarda yer alan iller içinde en kötü illerden biridir. İlk on beş il arasından on dördüncü sırayı ancak alabilmiştir. Özellikle bebek ölüm hızının yüksekliği, mobil telefon aboneliği ve demiryolu ana hat uzunluğu bakımından oldukça kötü puanlara sahiptir ve bu durum bu ili aşağıya çekmiştir. Ancak cezaevine giren hükümlü sayısı, hastane yatak sayısı ve iç hat yolcu sayısı bakımından ise tam tersi iyi puanlara sahiptir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,80 puana sahiptir ve orta sıralarda kendine yer bulmuştur. Konya ilinin özellikle Denizli, Sakarya, Samsun gibi illeri sıralama olarak geçtiği görülmektedir. Açılan şirket sayısı, kapanan şirket sayısı, yabancı sermayeli şirket sayısı, fuar sayısı, kamu yatırımları, kişi başına sanayi elektrik tüketimi, özellikle OSB sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ve bu alt değişkenler üst sıralara taşımıştır. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 2,81 puan ile orta-üst sıralarda kendine yer bulmuştur. İhracat yapan şirket sayısı az olmasına rağmen teknokent sayısı, TÜBİTAK akademik destek sayısı, yatırım teşvik belgesi sayısı ve patent başvuru sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir ve bu durum bu ili yukarılara taşımıştır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından Konya ili, 4,71 puan ile orta-üst sıralarda kendine yer bulmuştur. Çorum ilinden sonra en iyi bin kişi başına kütüphaneden yararlanma sayısı oranına sahip olan bu il ayrıca kaba intihar hızı, müze sayısı ve turizm işletmelerinde konaklanan gece sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir. Ancak STK sayısı, PM10 hava kirliliği, kişi başı mesken elektrik tüketimi, sinema sayısı ve tiyatro sayısı bakımından ise oldukça kötü puanlara sahiptir.

14- Kayseri

İç Anadolu'nun doğuya açılan kapısı olan Kayseri, özellikle mobilya sektöründe ön plana çıkan bir il olmuştur. Demografik ana değişken bakımından bu il, 5,36 puana sahiptir ve son iki yıl hariç oldukça yüksek oranlarda göç almıştır. Özellikle 2010 ve 2011 yıllarında aldığı göç artmıştır. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 7,01 puana sahiptir ve orta sıralarda kendine yer bulmuştur. Okur-yazar nüfus sayısı, üniversite mezunu sayısı ve genel olarak düşük öğretmen başına öğrenci sayısı bakımından ortalama değerlere sahiptir. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 4,74 puana sahiptir ve kendine alt sıralarda yer bulmuştur. Düşük aktif sigortalı çalışan sayısı, iş gücüne katılma oranı, işsizlik oranı ve istihdam oranı bakımından orta-alt puanlara sahip bir ildir. Bu da kayıt dışı istihdamın bu ilde fazla olduğunu göstermektedir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 4,55 puan ile orta-yüksek sırada yer almaktadır. Özellikle bebek ölüm hızının düşüklüğü, hastane sayısı ve hasta yatak sayısı, iç hat yolcu sayısı ve bin kişi başı düşen otomobil sayısı bakımından oldukça iyi puanlar elde etmiştir ve bu durum bu ili yukarılara taşımıştır. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,81 puana sahiptir ve orta sıralarda yer almaktadır. 100 milyon dolar üzeri ihracat yapan şirket sayısı, fuar sayısı, İSO 500'de yer alan şirket sayısı, kişi başı mevduat oranı, on bin kişi başı konut satışı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 2,60 puan ile orta sıralarda kendine yer bulmuştur. Marka ve patent başvuru sayısı ve kişi başı dış ticaret hacmi bakımından düşük puanlarda kalmıştır. Ancak TÜBİTAK akademik destek sayısı ve teknokent sayısı bakımından ise oldukça iyi puanlara sahiptir. Bu ilin rekabet etmesi için bu alanda biraz daha fazla çalışması gerekmektedir. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 3,76 puan ile sondan ikinci sırada yer almıştır. Oldukça düşük bir puana sahiptir. PM10 hava kirliliği, STK sayısı, kaba boşanma hızı, kaba intihar hızı, tiyatro, sinema ve müze sayısı ve kişi başı mesken elektrik tüketimi bakımından ya çok düşük ya da ortaya yakın puanlar elde etmiştir.

15- Çorum

Karadeniz ve İç Anadolu arasında kalmış bir il olan Çorum 3,93 puan ile on beşinci sırada kendine yer bulmuştur. Kayseri ilinden sonra Çorum ili dâhil ve sonrası için bir kırılma daha söz konusu olmuştur. Çorum ili ve sonrasındaki beş il, alt kategoriye oluşturmaktadır. Demografik ana değişken bakımından bu il, 1,11 puana sahiptir ve en kötü performans gösteren illerin başında gelmektedir. Bu demek oluyor ki bu il çok yüksek oranlarda göç vermektedir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 7,66 puan alarak üst sıralardaki Konya, Kayseri, Sakarya ve Bursa gibi illerden daha iyi sonuç elde etmiştir. Özellikle genel olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısında elde ettiği puanın yüksekliği bu ili yukarılara taşımıştır. Ancak okur-yazar nüfusun ve üniversite mezun sayısının düşük olması endekste aşağılara düşmesine neden olmuştur. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 5,70 puana sahiptir ve kendisine alt-orta sıralarda yer bulmuştur. İş gücüne katılma oranı, özellikle 10 tam puan aldığı en düşük işsizlik oranı ve iyi bir istihdam oranı açısından oldukça yüksek puanlar almıştır. Diğer alt değişkenlerde çok kötü puanlara sahiptir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 4,47 puana sahiptir ve kendine orta sıralarda yer bulmuştur. Bebek ölüm

hızında, özellikle birinci geldiği hastane sayısı ve hastane yatak sayısı bakımından oldukça iyi puanlara sahiptir. Ancak demiryolu ana hat uzunluğu, yukarıdaki hastane sayısının aksine doktor sayısı ve havaalanı eksikliği bakımından ise oldukça düşük puanlara sahiptir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,38 puana sahiptir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 1,36 puana sahiptir ve sondan bir önce sırada gelmektedir. Bu il, bu alanda oldukça kötü bir yere sahiptir. Bu alanda genel olarak kötü puanlar almıştır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 4,50 puan alarak ortalama bir sıralama elde etmiştir. Bu oldukça iyi bir sıralama yeridir. Özellikle bin kişi başına kütüphaneden yararlanma sayısı bakımından birinci çıkması, kaba boşanma ve intihar oranlarında iyi bir performans göstermesi bu alanda ileri çıkmasına neden olmuştur.

16- Adana

Akdeniz bölgesinden seçilen Adana ili, 3,74 puana sahiptir ve kendine on altıncı sırada yer bulmuştur. Demografik ana değişken bakımından bu il, 3,42 puana sahiptir ve genel olarak her yıl göç vermiştir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından 6,06 puan ile son sıraların en iyi puanını elde etmiştir. Bu il, bu alanda ortalama puanlar elde etmiştir. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 4,11 puan almıştır ve genel olarak ortalama puanlar elde etmiştir. Ancak işsizlik oranında en kötü il olmuştur. Yabancılar çalışma izni bakımından ise bir derece iyi bir puan elde etmiştir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 3,80 puan ile alt sıralarda yer almıştır. Mobil abone sayısında, demiryolu ana hat uzunluğunda, doktor sayısında ve hastane yatak sayısında ortalama puanlar elde etmiştir. Diğer alt değişkenlerde kötü sonuçlar elde etmiştir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,32 puan almıştır. Fuar sayısında, dış hat yolcu sayısında, kişi başı sanayi elektrik tüketimi ve uçakla taşınan yük sayısında ortalama puanlar elde etmiştir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 2,32 puan almıştır. İhracat yapan şirket sayısı, teknokent sayısında, TÜBİTAK akademik destek sayısı ve yatırım teşvik belgesi bakımından orta puanlar elde etmiştir. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 4,07 puana sahiptir.

17- Gaziantep

Güneydoğu Anadolu bölgesinden bir il olan Gaziantep son yıllarda yaptığı hamlelerle sanayi ve ticaret alanında ön plana çıkmıştır. Demografik ana değişken bakımından bu il, 4,86 puana sahiptir ve son yıllarda göç vermeye başlamıştır. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 3,55 puana sahiptir ve oldukça kötü bir sıralama elde etmiştir. Özellikle öğretmen başına düşen öğrenci sayısı oldukça fazladır. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 3,80 puana sahiptir ve iş imkânları oluşturma konusunda yetersiz kalmaktadır diyebiliriz. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 3,42 puana sahiptir. İç yolcu bakımından ortalama bir puan elde etmiştir ve toplam demiryolu ana hat uzunluğu oldukça iyidir. Ancak bebek ölüm hızında en kötü il bu ildir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,47 puana sahiptir ve bu alanda genel olarak alt ya da ortalamaya yakın puanlar elde etmiştir. Ancak 100 milyon dolar üzeri ihracat yapan şirket sayısı, fuar sayısı, İSO 500 şirket sayısı, kişi başına elektrik tüketimi ve OSB sayısında ortalama değerler elde etmiştir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 3,23 puan alarak

oldukça iyi bir sıralama elde etmiştir. Bu alanda bu il başarılıdır diyebiliriz. Özellikle yatırım teşvik belgesi sayısı ve kişi başı dış ticaret hacmi ile marka ve patent başvuru sayıları bakımından ortalama veya ortalama üstü puanlar elde etmiştir. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 4,22 puan ile alt sıralarda kendine yer bulmuştur. Özellikle kaba boşanma ve intihar hızı ve müze sayısı bakımından ortalamaya yakın puanlar elde etmiştir.

18- Kahramanmaraş

Akdeniz bölgesinden bir başka il olan Kahramanmaraş, 3,45 puanla on sekizinci sırayı almıştır. Demografik ana değişken bakımından bu il, 3,17 puana sahiptir ve göç veren bir il konumundadır. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 5,39 puana sahiptir ve genel olarak alt ya da orta düzey puanlar almıştır. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 4,15 puana sahiptir ve ortalamaya yakın puanlar elde etmiştir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 3,30 puana sahiptir. Özellikle cezaevine giren hükümlü sayısı bakımından oldukça iyi bir sıralamaya sahip olmuştur. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,56 puana sahiptir. Özellikle 100 milyon dolar üzeri ihracat yapan şirket sayısı, İSO 500 şirket sayısı, kamu yatırımları ve kişi başı sanayi elektrik tüketimi bakımından ortalamaya yakın ya da ortalama puanlar elde etmiştir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 1,81 puan ile oldukça kötü bir sıralama elde etmiştir. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 3,73 puan alarak bu alanda oldukça kötü puanlar aldığını göstermiştir. Ancak kaba boşanma ve intihar hızında iyi puanlar elde etmiştir.

19- Diyarbakır

Güneydoğu Anadolu bölgesinden seçilen Diyarbakır ili, genel endeks sıralamasında hemen üstünde yer alan Kahramanmaraş ilinden oldukça fazla oranda uzaklaşmıştır ve 2,54 puanı elde etmiştir. Demografik ana değişken bakımından bu il, 2,29 puan ile Çorum ilinden sonra en kötü ikinci ildir. Yani genel olarak göç veren bir ildir. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 3,08'dir ve genel olarak kötü puanlar elde etmiştir. Özellikle genel olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısında çok gerilerde kalmıştır. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, yirmi il arasından en kötü puan olan 1,72 puanı elde etmiştir. Özellikle işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı bakımından en kötü il puanına sahiptir. Bu il, iş gücüne gerekli iş imkânlarını oluşturamamaktadır. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, 3,03 puana sahip olup sondan bir önce gelmektedir. Özellikle cezaevine giren hükümlü sayısı, demiryolu ana hat uzunluğu ve hastane yatak sayısı bakımından ortaya yakın puanlar elde etmiştir. Üretim ve ticaret ana değişkeni bakımından bu il, 2,23 puana sahiptir ve genel olarak kötü puanlara sahiptir. Ancak kamu yatırımları bakımından orta-üst sıralarda yer almaktadır. Diğer alt değişkenlerde oldukça kötü bir puana sahiptir. Rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkeni bakımından bu il, 1,36 gibi neredeyse hiç varlık göstermediği bir puana sahiptir. Bu alanda genel olarak kötü puanlar almıştır. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 4,03 puana sahip olarak üst sıralardaki bazı illeri geride bırakmıştır. Özellikle kaba boşanma ve intihar hızının düşüklüğü, bin kişi başına kütüphaneden yararlanma sayısı ve düşük kaza yapma sayısı burada pozitif etkili olan alt değişkenlerdir.

20- Şanlıurfa

Güneydoğu Anadolu bölgesinden seçilen diğer bir il olan Şanlıurfa ilinin genel endeksi incelendiğinde 2,35 puanla son sırada olduğu görülmektedir. Demografik ana değişken bakımından bu il, oldukça fazla oranda göç veren bir ildir ve puanı 3,06'dır. Ancak yine de Diyarbakır ve Çorum illerinin üstünde bir puana sahip olmuştur. Beşeri sermaye ana değişkeni bakımından bu il, çok kötü bir puan olan 1,45 puana sahiptir. Bu duruma bu ilde çocuk yaş grubundaki kişi sayısının fazlalığı dolayısıyla genel olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısının oldukça yüksek oranlar olması neden olmaktadır. İstihdam ana değişkeni bakımından bu il, 2,04 puandır ve sondan bir önce gelmektedir. Bu alanda oldukça kötü puanlar elde etmiştir. Yaşanabilirlik ve erişilebilirlik ana değişkeni bakımından bu il, tüm iller içinde en kötü puana sahip ildir ve 2,45 puana sahiptir. Özellikle bebek ölüm oranı, hastane ve doktor sayısı ve mobil telefon abone sayısı bakımından çok kötü puanlar elde etmiştir ve sonuncu sıradaki yerini almıştır. Ancak cezaevine giren hükümlü

sayısı bakımından tüm illeri geride bırakarak 10 tam puan alan bu il, bu alanda oldukça başarılı olmuştur diyebiliriz. Çünkü bu ilde suç işleme oranı oldukça düşüktür. Sosyal sermaye ana değişkeni bakımından bu il, 4,05 puan alarak Denizli, Kayseri, Kahramanmaraş gibi illeri geride bırakmıştır. Bunda en çok etkili olan faktör tıpkı Diyarbakır ili gibi kaba boşanma ve intihar oranları ve düşük kaza yapma sayısında oldukça yüksek puanlar elde etmesidir.

bb. Sosyal Sermaye Endeksi

Şehir rekabeti endeksi oluştururken sosyal sermayenin önemine değinmek için 54 alt değişken; 27'si rekabet, diğer 27'si ise sosyal sermaye olarak gruplandırılmıştır. Rekabet grubunun ana değişkenleri "Demografik endeksi", "İstihdam Endeksi", "Üretim ve Ticaret Endeksi ve "Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite Endeksi"dir. Sosyal sermaye grubunun ana değişkenleri ise "Beşeri Sermaye Endeksi", "Yaşanabilirlik ve Erişilebilirlik Endeksi", "Sosyal Sermaye Endeksi"dir. Makalenin amacı doğrultusunda aşağıda sadece sosyal sermaye endeksi yer almıştır.

Tablo 3. Sosyal Sermaye Endeksi

No	İller/ Ana Değişkenler	Beşeri Sermaye	Yaşanabilirlik ve Erişilebilirlik	Sosyal Sermaye	Endeks Puanı
1	Ankara	9,06	6,34	5,78	7,06
2	Trabzon	8,41	6,21	6,19	6,94
3	Eskişehir	8,94	5,30	5,63	6,63
4	İzmir	8,45	5,11	5,35	6,30
5	İstanbul	5,38	6,66	6,42	6,15
6	Samsun	7,78	4,75	5,23	5,92
7	Antalya	7,34	4,56	5,05	5,65
8	Çorum	7,66	4,47	4,50	5,54
9	Kocaeli	6,44	5,18	4,99	5,54
10	Denizli	8,33	4,24	3,64	5,40
11	Konya	7,15	4,09	4,71	5,32
12	Bursa	6,91	4,00	4,79	5,23
13	Sakarya	6,53	4,38	4,78	5,23
14	Kayseri	7,01	4,55	3,76	5,11
15	Tekirdağ	6,25	4,39	4,10	4,91
16	Adana	6,06	3,80	4,07	4,64
17	Kahramanmaraş	5,39	3,30	3,73	4,14
18	Gaziantep	3,55	3,42	4,22	3,73
19	Diyarbakır	3,08	3,03	4,03	3,38
20	Şanlıurfa	1,45	2,45	4,05	2,65

Yukarıdaki tabloya bakarak sosyal sermaye endeksi hakkında birkaç yorum yapmak mümkündür. İllerin rekabet süreçlerinde maddi etkenler kadar maddi olmayan etkenler de devreye girebilmektedir. Çünkü sadece ilin ihracat oranına bakmamız anlamlı bir çıktı sağlamaz ya da ilde yapılan patent başvuru sayısının çok olması o ilde yenilik süreçlerinin çok etkili ve verimli olduğunu göstermez. Bu yüzden burada sosyal sermaye bileşenleri devreye girmektedir. Aynı şekilde tablo 3. sadece sosyal sermaye ana değişkenlerinden şehir rekabeti endeksi yapılsaydı nasıl bir sıralama olacağını göstermektedir. Sadece sosyal sermaye endeksine bakacak olursak Ankara ili birinci sıraya yükselecektir. Bu ili Trabzon, Eskişehir ve İzmir takip edecektir. Burada Ankara'nın sosyal sermayesinin yüksekliği oldukça önemlidir. Tablo 3. tek başına bir anlam ifade edemeyebilir. Bu yüzden daha net bir yorum yapabilmek için endeksin çeşitli şekillerle hesaplanan yoğunlaşma durumlarına bakmak gerekmektedir.

Çalışmada kullanılan Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI), literatürde piyasa yoğunlaşmasının ölçümünde en geniş kabul görmüş olmakla beraber diğer yoğunlaşma

endekslerinin değerlendirilmesinde de kriter rolü üstlenmiştir (Bikker ve Haaf, 2002:7). Endeks, şirket sayısı ya da piyasa payları bağlamında yoğunlaşma oranının ölçülmesini sağlamaktadır. Herfindahl-Hirschman endeksi bir şehrin rekabetçiliğinde sosyal sermayenin mutlak yoğunluğunu vermektedir. Aşağıdaki formül endeksin nasıl hesaplanacağıyla ilgilidir:

$$HH_{ij} = \sum_{j=1}^n (S_{ij}^2)^2$$

Formül; S_{ij}^2 , "i" ilinin "j" yılındaki rekabet endeks puanının (ya da sosyal sermaye endeks puanı), aynı yılda "i" iline ait genel endeks puanına bölünüp karesinin alınmasını temsil etmektedir. Bu formül sonucunda çıkan yüksek değerler yoğunlaşmanın fazla olduğunu göstermektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Şehir rekabetinde sosyal sermayenin rolü üzerine bir araştırma ve devamında yapılan endeks ve yoğunlaşma çalışmaları, yapılan akademik arama ve incelemeler

sonucunda bu bağlamda benzer bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Sadece URAK, EDAM, Kalkınma Bakanlığı gibi kurum/kuruluşların ve bazı akademisyenlerin yaptığı “şehir rekabeti endeksi” çalışmaları vardır. Bu çalışmalar, şehirlerin rekabet etmesinde sosyal sermayenin rolü üzerine değildir. Daha çok şehir rekabeti endeksi biçimindedir.

Bu çalışmaya bazı yönden benzeyen çalışmalar vardır. Yukarıda bunlara değinilmiştir. Bu çalışmanın farkı, şehir rekabetinde sosyal sermayenin önemi ya da etkisine değinen bir çalışma yoktur. Ayrıca yoğunlaşma tablosu hiçbir çalışmada yer almamaktadır ve on yılı kapsayan bir şehir rekabeti çalışmasına da daha önce rastlanılmamıştır. Genelde yıl bazında yapılan çalışmalar mevcuttur. Özellikle şehir rekabet endeksinde değişkenler ve alt değişkenler konusunda bahsedilen çalışmalardan yararlanılmıştır. Endeks değeri hesaplanırken “normalizasyon yöntemi” kullanılmıştır. Bu da endeks çalışmalarında çok kullanılan bir yöntemdir.

Bu çalışmada şehir rekabeti sürecinde sosyal sermayenin durumuna bakılmıştır. Genel endeks hesaplanırken hem rekabet ana değişkeninden hem de sosyal sermaye ana değişkeninden yararlanılmıştır. Ayrıca ilerde şehir ve rekabet bağlamında sosyal sermayenin önemine ilişkin ampirik ya da anket çalışması yapacak çalışmacılara, akademisyenlere yol gösterebilir. Özellikle hazırlanan endeks tabloları ve

yoğunlaşma haritası, yol gösterici bir özelliğe sahiptir. Bu endeks çalışması daha da genişletilip daha kapsamlı bir çalışma sunulabilir. Seçilen 20 il arasında genel endeks bakımından kimi il iyi bir performans sergilerken kimi il ise kötü bir performans sergilemiştir. Genel olarak illerin rekabet düzeyinin artması isteniyorsa özellikle rekabetçi ve yenilikçi kapasite ana değişkenine ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir. Çünkü illerin asıl rekabet edeceği nokta burasıdır. Yeni buluşlar, markalar, patentler, faydalı modeller bu alanda yer almaktadır. İllerin hem yerel hem de küresel düzeydeki rekabeti için bu alana yatırım yapmaları, bunun yanında da önemli bir nokta olan sosyal sermayeyi kullanarak ağları ve bağlantıları sağlamaları, kümeler oluşturarak buralarda güven düzeyini artırıp şirketler arası iş birliğini ve ağları işler hale getirmeleri sağlanmalıdır. Böylece önce yerel sonra da küresel düzeyde ün yapmış illerimiz ortaya çıkabilecektir. Acaba illerin rekabet etme sürecinde rekabet endeksinin altındaki dört ana değişken mi (Demografik, İstihdam, Üretim ve Ticaret ve Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite endeksleri) daha çok öne çıkmaktadır; yoksa sosyal sermaye endeksi altındaki üç ana değişken mi (Beşeri Sermaye, Yaşanabilirlik ve Erişilebilirlik ve Sosyal Sermaye endeksleri) daha çok öne çıkmaktadır? Bu sorunun cevabı aşağıdaki Herfindahl-Hirschman yoğunlaşma tablosunda bulunmaya çalışılacaktır.

Tablo 4. Herfindahl-Hirschman Yoğunlaşma Tablosu

No	Rekabet Yoğunlaşma Tablosu		No	Sosyal Sermaye Yoğunlaşma Tablosu	
1	İstanbul	11,16	1	Çorum	20,35
2	Tekirdağ	10,91	2	Trabzon	19,20
3	Kocaeli	9,97	3	Diyarbakır	18,04
4	Bursa	9,29	4	Samsun	17,39
5	Gaziantep	9,18	5	Adana	15,63
6	Antalya	9,05	6	Eskişehir	14,74
7	Sakarya	8,04	7	Kahramanmaraş	14,43
8	Ankara	7,99	8	Konya	14,32
9	Şanlıurfa	7,84	9	Kayseri	13,58
10	Denizli	7,78	10	İzmir	13,41
11	İzmir	7,38	11	Şanlıurfa	13,27
12	Kayseri	7,32	12	Denizli	12,75
13	Konya	6,96	13	Ankara	12,37
14	Kahramanmaraş	6,89	14	Sakarya	12,31
15	Eskişehir	6,69	15	Antalya	10,81
16	Adana	6,28	16	Gaziantep	10,67
17	Samsun	5,53	17	Bursa	10,39
18	Diyarbakır	5,29	18	Kocaeli	9,46
19	Trabzon	4,92	19	Tekirdağ	8,33
20	Çorum	4,45	20	İstanbul	7,99

Tablo 4.’e göre 20 ilin Herfindahl-Hirschman yoğunlaşma endeksi verilmiştir. Rekabet endeksi yoğunlaşmasında özellikle sanayi alanında önde olan şehirlerden İstanbul, Tekirdağ, Kocaeli, Bursa ve Gaziantep ilk beş sırada yer almaktadır. Bu illerin hemen arkasında turizm ve hizmet (otelcilik) alanında özellikle yabancı yatırımcıları kendine çeken Antalya ili yer almaktadır. Hemen ardından 7.sırada ise özellikle Uzak doğudan gelen otomotiv devi Toyota’ya ev sahipliği yapan Sakarya ili gelmektedir. Sosyal sermaye yoğunlaşma tablosuna göre ise Çorum ili ilk sırayı almıştır. İkinci sırada Trabzon ili, üçüncü sırada sürpriz bir şekilde Diyarbakır ili yer almaktadır. Dördüncü ve beşinci sıraları Samsun ve Adana illeri almıştır.

Her iki yoğunlaşma endeksi kapsamında değerlendirildiği zaman, makale için seçilen Türkiye’deki 20 il bazında ve 2012-2016 yıllarını kapsayan uluslararası sermayeli şirketlerin yatırım projelerinin il bazlı dağılımı (adet); İstanbul-142, Kocaeli-130, İzmir-85, Bursa-83, Ankara-56, Tekirdağ-56, Gaziantep-42, Adana-34, Antalya-33, Sakarya-25, Eskişehir- 21, Konya-19, Şanlıurfa-15 şeklinde olmuştur. Kamu Yatırımları bakımından; tarım, madencilik, imalat, enerji, ulaştırma-haberleşme, turizm, konut, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetleri alanlarında seçilen 20 ile yapılan yatırımlar yıl bazlı aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. 2016-2018 Yıllarını Kapsayan İl Bazında Kamu Yatırımları

No	(Bin TL)	2016	2017	2018	Toplam
1	İstanbul	8.220.294	12.022.983	10.258.357	30.501.634
2	Ankara	4.534.169	5.840.055	5.111.814	15.486.038
3	İzmir	1.762.975	2.751.278	2.083.263	6.597.516
4	Diyarbakır	1.369.143	1.556.929	1.042.845	3.968.917
5	Konya	1.225.040	1.462.063	953.381	3.640.484
6	Antalya	923.840	1.049.602	1.013.510	2.986.952
7	Bursa	768.695	1.132.286	646.038	2.547.019
8	Adana	642.957	1.011.186	341.337	1.995.480
9	Kocaeli	589.576	725.481	451.617	1.766.674
10	Gaziantep	517.949	795.618	451.540	1.765.107
11	Kahramanmaraş	448.470	608.397	423.926	1.480.793
12	Şanlıurfa	655.129	611.736	184.326	1.451.191
13	Eskişehir	468.626	563.869	310.858	1.343.353
14	Tekirdağ	501.320	595.744	158.349	1.255.413
15	Kayseri	486.796	481.886	214.854	1.183.536
16	Samsun	408.019	511.698	223.000	1.142.717
17	Sakarya	305.892	504.523	327.935	1.138.350
18	Denizli	467.467	388.971	268.474	1.124.912
19	Trabzon	306.217	372.553	169.120	847.890
20	Çorum	261.853	307.278	75.850	644.981

Tablo 5.'e göre yatırım yapma sürecinde rekabete mi bakılır yoksa sosyal sermayeye mi bakılır? Tablo 4.'egöre sosyal sermayenin belirleyici olduğu kabul edilecek olunursa tablo 5.'de Çorum, Trabzon, Diyarbakır ve Samsun gibi illere yapılan yatırımların yoğunlaşması gerekmektedir. Eğer rekabete göre bakılacak olunursa İstanbul, Tekirdağ, Kocaeli ve Bursa gibi illere yapılan yatırımların yoğunlaşması gerekmektedir. Yukarıda son birkaç yılın Doğrudan Yabancı Yatırım ve Kamu Yatırım verileri incelendiğinde yatırımların sosyal sermayeye göre değil, rekabete göre gruplandırılmış olan faktörlere bağlı olarak yapıldığı yani endeks puanında rekabet ana değişkenleri baskın olan illere yatırımların yapıldığı görülmektedir. Ancak bu sonuç sadece 20 ili ve belli başlı veri setini kapsayan bir çalışmanın sonucudur. Eğer daha fazla il ve veri seti seçilirse ya da yerel değil de küresel bir şehir endeksi çalışması yapılırsa yatırım süreçlerinde karar vericilerin şehirlerin sahip olduğu sosyal sermaye stokuna baktıkları ve buna göre yatırımlarını

yönlendirdiklerine dair bir sonuç ortaya çıkabilir. Ayrıca Tablo 4'de sosyal sermaye yoğunlaşmasına bakıldığında ilk yedi ilin (Konya'ya kadar) ileri düzey bir gelişmişliğinden (özellikle sanayi-ticaret vs. açısından) söz etmek mümkün değildir. Konya ve Kayseri illerinden sonra bir gelişmişlik düzeyinden bahsetmek pek mümkün gözükmemektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki iller, rekabet açısından değerlendirildiğinde etkin olan unsurun **“rekabet ana değişkenleri”** olduğu, henüz **“sosyal sermaye ana değişkenlerinin”** bir baskın unsur olmadığı, yani şehir rekabetinde sosyal sermaye unsurunun çok etkin bir rolünün olmadığı söylenebilir. Buradan yola çıkarak;

H1: Şehir rekabetinde sosyal sermayenin etkisi vardır hipotezi **reddedilmiştir**,

H2: Şehir rekabetinde sosyal sermayenin etkisi yoktur hipotezi **kabul edilmiştir**.

Kaynaklar

- Amin, A. ve Thrift, N. (2002). Cities: Reimagining the Urban. Polity Press, Blackwell Publishers, Cambridge.
- Bikker, A. ve Haaf, K., (2000). “Measures of Competition and Concentration in The Banking Industry: a Review of The Literature, Economic and Financial Modelling”, De Nederlandsche Bank Research Series Supervision, No: 27.
- Bjornskov, C. (2006). “The Multiple Facets of Social Capital”, European Journal of Economy, 22, 22-40.
- Collier, P. (1998). “Social Capital and Poverty”, Social Capital Initiative Working Paper No.4, Washington (<http://www.worldbank.org/socialdevelopment> Erişim tarihi: 18.03.2018).
- Çalışkan, D. (2010). “Yenilikçi Oluşumlarda Sosyal Sermayenin Rolü ve Burdur İli Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Eraydın, A. (2002). “Yeni Sanayi Odakları: Yerel Kalkınmanın Yeniden Kavramlaştırılması”, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşbirliği, Ankara.
- Field, J. (2008). Sosyal Sermaye, (Çev: Bahar Bilgen- Bayram Şen), 2.Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fine, B. (2010). Theories of Social Capital Researchers Behaving Badly, New York, Pluto Press.
- Florida, R. (2011). Yararlı Sınıf Adres Değiştiriyor: Yetenek İçin Küresel Rekabet, (Çev: Zeynep Kökkaya Chalar), İstanbul: MediaCat.
- Fukuyama, F. (2001). “Social Capital, Civil Society and Development”, Third World Quarterly, 22(1), s.7-20.
- Gömlüksiz, M. (2012). “Bölgesel İnovasyon Sistemleri ve Türkiye: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey 2 Bölgeleri İnovasyon İndeksi”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hansen-Nord, N. S., Skar, M., Finn, Kjaerulf, J. A., Bähr, S., Sosa, Ö., Castro, J., Andersen, A. M. N. A., Modvig, J. (2014). “Social

- Capital and Violence In Poor Urban Areas of Honduras”, *Aggression and Violent Behavior*, 19, 643-648.
- Harris, J ve de Renzio P. (2010), “Sosyal Sermaye Kavramı: 'Kayıp Halka' mı? Yoksa Analitik Olarak mı Kayıp?”, *Sosyal Sermaye-Kuram, Uygulama, Eleştiri-*, (Derleyenler: M.Murat ŞAHİN ve A.Zeki ÜNAL), Değişim Yayınları, İstanbul.
- Insead: The Business School for The World (2010). *Global Innovation Index 2009-10*. Erişim Tarihi: 15.04.2018.
- Iyer, S., Kitson, M.,Toh, B. (2005). “Social Capital, Economic Growth and Regional Development”, *Regional Studies*, 39(8), 1015-1040.
- Kara, M. (2008). “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları”, *Uzmanlık Tezi, Kalkınma Bakanlığı Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- Koo, B. H. ve Perkins, D.H. (1995). *Social Capability and Long-Term Economic Growth*, 1. Edition, London: Macmillan Press Ltd.
- Marshall, B. D., Astone, N., Blum, R. W.,Jejeebhoy,S.,Delany-Moretlwe,S., Brahmhatt,H.,Olumide,A., Wang, Z. (2014). “Social Capital and Vulnerable Urban Youth in Five Global Cities”, *Journal of Adolescent Health*, 55, 21-30.
- Pezzini, M. (t.y.). “Main Trends and Policy Challenges In OECD Regions: Metropolitan Regions In AGlobal Context”, OECD,(<http://www.oecd.org/cfe/regional-policy/6098449.pdf>).Erişim tarihi: 09.02.2019.
- Pirenne, H. (2016). *Ortaçağ Kentleri (Çev:Şadan Karadeniz)*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Seki, İ. ve Karataş, İ. (2016). *Kalkınma Zincirinin Kayıp Halkası: Sosyal Sermaye*, 1.Baskı, Bursa: Dora Yayınları.
- Torsvik, G. (2000). “Social Capital and Economic Development: A Plea For The Mechanizms”, *Rationality and Society*, 12 (4), 451-476.
- Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) (2016). “İller Arası Rekabetçilik Endeksi 2013-2014”, İstanbul, www.urak.org.
- Woolcock, M. (1998). “Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework”, *Theory and Society*, 27(2), 151-208.
- Woodhouse, A. (2006). “Social Capital and Economic Development in Regional Australia:A Case Study”, *Journal of Rural Studies*, 22(1),83-94.